

KDE JSOU DNES ARCHANDĚLÉ?

Hans-Werner Schroeder

Při úvahách předcházející kapitoly jsme se dostali již daleko za hierarchii andělů. Pokusili jsme se ukázat, jak v kultu nachází své místo na zemi působení nejvyšších hierarchií. S touto kapitolou vstupujeme opět do systematického pořadí našeho pojednání a obracíme se znovu k celé oblasti lidského prožívání. Kde v něm nacházíme místa, která nás mohou vést k zážitku hierarchie archandělů? Bude pro nás mnohem těžší popsat, jakým způsobem dnes může člověk dosáhnout zkušeností s těmito vyššími bytostmi. Musíme si umět představit (při čemž sledujeme především podněty Rudolfa Steinera), že tyto zkušenosti byly pro člověka dříve možné, že se však od předminulého století značně prohloubil vztah mezi lidmi a archandělem. V současnosti musí být *hlouběji zakotven* a lidmi také vědoměji hledán, má-li být vůbec prožit. Zážitky na tomto poli jsou dnes možné, jen pokud se člověk vědomě snaží uchopit v něm ležící duchovní síly a spojit se s duchovními světy. Z vědomě hledaného spojení teprve roste schopnost vyšší zkušenosti. Čtenář bude mít ještě v živé paměti, že archandělé mají svěřeno mnohem větší pole působnosti než andělé. Zatímco tito jsou spojeni s osudy jednotlivých lidí, oni mají na starosti celé národy a velké skupiny lidí. Náleží jim vedení národů stejným způsobem, jako andělé vedou jednotlivé lidi nebo sbory.

Ve starých dobách existovaly především tři elementy, skrze které bylo prožíváno působení archandělů: *království, tradice, jazyk*. Tyto tři elementy dnes téměř ztratily svůj význam. Tato změna je prvním tématem, kterému bychom se nyní měli věnovat. Co bylo v dávných dobách národem vnímáno jako *království*, si dnes už dokážeme jen s obtížemi představit. Mnohé pocity, které se ještě dnes spojují se zbývajícími královskými rody - především s anglickým - jsou toho jen posledními dozvuky.

Ve starých dobách cítili lidé v postavě vládce reálnou a činnou reprezentaci duchovního vedení národa. V něm se v pozemském odlesku projevoval archanděl a v dobrých dobách národa - samozřejmě tu byly vždy i selhání a pokřivené obrazy - mohl génius národa působit na vývoj národa tím, že inspiroval vládce. Z toho vznikl i pocit, že osoby vládců jsou svaté. Královražda patřila k nejtěžším zločinům.

Pohled na vládce dokázal spojovat cítění lidí do jednoho proudu, na němž pak vyrůstalo společné národní vědomí, které mohlo ve zvláštních chvílích dějin mohutně vzplanout. Tehdy mohl být celý národ uchopen *jednou vůlí, jedním duchem*.

Existují hojná svědectví o tom, jak se taková událost odehrála v Německu - naposledy v německých dějinách a s negativním dopadem - při vypuknutí I. světové války. Každý, kdo čte popisy, jaké nadšení se tehdy v prvních dnech války zmocnilo lidu, jaká zavládla jednotná vůle, v tom nemůže nevidět poslední, byť již dekadentní, pozůstatek působení, které v dávných dobách vycházelo bezprostředně od ducha národa: Impuls, který uchopil a prodchnul celý národ. Něco podobného se samozřejmě odehrálo za jiné situace a v jinou dobu i v jiných zemích, např. v Rusku.

Tyto doby jsou dnes již zcela pryč. A právě v dějinách německého národa může člověk s hrůzou sledovat, jak to dnes končí, když se chce ještě navazovat na síly krve a národa. Když, jako tomu bylo ve třicátých letech, je jedna osobnost stylizována do osoby „vůdce“, jak to bylo možné v *dřívějších* dobách. „Jeden národ, jedna říše, jeden vůdce“ - s instinktivní jistotou byly takovými hesly probouzeny síly, které kdysi nesly národy. Zde se ovšem nevtělil *génus*, ale *démon*, ničitel národa, odpůrci duch, který jako protihrač ducha národa také provází každý národ.

Tak se dá na vývoji německého národa archetypálně sledovat, že archandělé se dnes již neprojevují v národních pocitech a pokrevních vazbách. V nich se naopak mnohem silněji projevují odpůrci síly, které nebudují, ale ničí.

Archandělé se dnes stále více stahují z bezprostředního vedení národa. V důsledku toho také pominul čas království a starých panovnických rodů. Na jejich místo oprávněně nastupuje lidské soupeření stran a skupin o vedení státu - s rizikem roztržiténosti a dočasné ztráty jakékoli duchovní orientace. Co dříve inspirovalo a vedlo osud národa „shora“, musí dnes vzniknout „zdola“ z myšlenek a úsilí lidí samotných. Tím dochází k pokroku ve vývoji lidstva, jakkoliv je nejdříve nejistý, slabý a procházející mnoha krizemi. Možná, že německý národ měl dokonce svým způsobem zvláštní předpoklad, poskytnout světu obraz zbloudilého opuštěného národa, který se pokusí starými cestami - pod vedením „silného muže“ a probuzením hlasu krve - posunout někam svůj národní osud. Archanděl německého národa měl totiž odjakživa - podle jednoho vyjádření Rudolfa Steinera - o mnoho „volnější“ vztah ke svému nároci než archandělé jiných národů. Vztah archanděla a národa samozřejmě podléhá také vývoji. Mnoho ze zvláštností německých dějin se dá pochopit právě díky vědomí, že působení německého archanděla nebylo politické, ale spíše „duchovní“. Bylo tím však také vystaveno mnohem silnějšímu nebezpečí, že bude přehlušeno působením odpůrcích sil. Co to znamená, jsme zažili v relativně nedávné budoucnosti.

Archandělé „se stáhli“ z bezprostředního vedení národů. Znamená to, že přestali působit? Národy byly vždy proniknuty náladami a živými pocity, které měly silně určující a formující charakter. Tyto nálady a pocity vycházely z tradic a zvyků, které se většinou táhly až do pradávnej minulosti. Lidové písně, lidové tance, zvyky spojené s narozením,

uzavíráním manželství, smrtí a slavením církevních svátků, to vše pronikalo duši celého národa a utvářelo jej ve smyslu duchovnosti, ke které patřil. Zde všude působil duch národa na duševní úrovni, pronikaje nejhlubší city svého lidu. Dnešní člověk si jen těžko dokáže představit, jak živý a mohutný duševní pohyb vycházel u každého národa z jeho písní. Písně – a s nimi i pohádky a příběhy – byly jedinečnou výchovnou silou. Tato síla se předávala z generace na generaci, jak skrze obsah, tak i formu, ať už hudební, nebo slohovou. Tradicí protékal proud duševně nesmírně bohatě formovaného duchovního života a nad tímto proudem šuměla křídla s ním spojeného génia.

Neboť inspirace této bohaté tradice musíme hledat právě u génia národa, on stojí u jejího vzniku. Jakkoliv diferencovaná byla uvnitř národa podle území a kmenů, přece tvořila jeden celek. Mnohé z toho se projevovalo i v řemeslech: Patřil sem specifický způsob stavby domů, podoba předmětů denní potřeby – židle, stoly, atd. – nebo oblečení (kroje). Z toho všeho vycházela také významná síla utvářející duše lidí.

Přesahující a shrnující síla překračující rozdíly jednotlivých území a kmenů pak vyrůstala ze zvyků křesťanské církve. Při velkých svátcích roku se díky nim celý národ nořil do jednotné nálady. Představme si vánoční půlnoční mši, při které byl každý člověk – od císaře až po pacholka na tom nejdlehlším dvoře – zahalen do nálady vánočních událostí. Představme si, jak při masopustu, ve svátém týdnu a konečně na velikonoční neděli pronikala celý národ jedna nálada doprovázená mnohými zvyky, a sice nálada, která měla veskrze *pozitivní*, vnitřně *tvořivý* obsah. V takových náladách a citových hnutích mohl duch národa pronikat a oživovat celý svůj národ.

Význam těchto skutečností bude možná zřetelnější, když šije porovnáme se současným stavem. Existují dnes ještě okamžiky, kdy v rámci jednoho národa prostupuje všechny lidi stejná nálada a stejné smýšlení? Velké sportovní události? Volby? Parlamentní debaty? Kriminálka, která celý národ poutá ve stejnou hodinu před televizní obrazovky? Nebo je to úzkostné strachování se o člověka nebo skupinu lidí, kteří se ocitli v nebezpečí?

Tvořící, pozitivně působící síly? Tradice, lesk křesťanských svátků – to vše již zaniklo. Zůstali jen osaměle zápasící lidé. Zůstává jen stoupající nebezpečí davovosti, ponoření se do skupinových emocí, ve kterých se vše duchovní v člověku ztrácí.

Vidíme, že s tím, jak se archandělé stahují do pozadí, jsou i zde lidé odkázáni sami na sebe. Pokud člověk nechce propadnout ani osamělosti, ani davovosti, musí sám hledat *nové cesty*. Obnova *starých* sil není možná. A ještě jednou se objevuje otázka: Kde tedy působí archandělé dnes?

V kapitole o duchu jazyka jsme řekli, že společně s duchy národů pracují i jiní archandělé, kteří mají na starosti *jazyk* jednoho nebo více národů. I odtud dříve vycházely silné utvářející a produhovňující vlivy pro daný národ. I toto působení géniů jazyka se dnes odmlčuje.

Řeč působila mnoha způsoby: Jako jazyková podoba příběhů, pohádek a písní, jako formující síla dialektu, jako působení, které vycházelo z jazyka bible, který při kázáních a čteních evangelia uchopoval lidské citění, a konečně tam, kde jazyk jako báseň, drama, román, povídka stál před člověkem v nejživější a nejpohyblivější formě.

Není těžké vidět před sebou vývoj těchto elementů a jejich postupné slábnutí. Chceme se ještě podrobněji podívat na poslední z nich - vývoj řeči v umění. Friedrich Schiller líčí ve své básni Ibykovi jeřábi působení řecké tragédie následujícími slovy:

„V kruh příšerný tak sestaveny
teď hymnus zpívat začly ženy,
jenž srdce bodá jako meč
a viníka v svou vede léč.

I cit i rozum ihned zmate,
jak Erinye ozve se,
v tom nesmí znít zvuk lyry zlaté,
kdo slyší, hrůzou třese se...

Tak v tanci víří zpívající
a nad divadlem víc a více
je ticho jako nad hroby,
jak božstvo blízko bylo by...“

přeložil Jan Kamenář

Nadzemský divák uchopuje duše posluchačů a působí na ně očišťujícím a v nejlepším smyslu „povznášejším“ vlivem.

Každé velké literární dílo - i báseň - mělo až do předminulého století, ještě za dob Goetha a Schillera, obrovský vliv. Tento vliv by se dal popsat tak, jako jsme v předchozí kapitole popsali vliv hudby: Zážitek zmocňující se posluchače byl působením nadsmyslového do smyslového.

Hudba si až podnes uchovala tuto tajuplnou moc, řeč ji ztratila. Proč? Protože řeč není jen zvuk, rytmus, napětí a melodie - jako hudba - ale obsahuje i myšlenky a smyslové obsahy, které hudbě chybí.

Je těžké v krátkosti vysvětlit, co se to s řečí stalo, že ztratila svou plnost a sílu. Ale každý, kdo zachází s řečí, zažívá tuto ztrátu substance bezprostředně. Jakoby slova nebyla než prázdné slupky, které už nic neznamenají.

Chceme poukázat na dvě okolnosti, které mohou pomoci tento vývoj pochopit. Prvním je skutečnost, že řeč se v průběhu posledních 150 let stala nástrojem veřejné lži - říkáme tomu většinou spíš „reklama“ a „propaganda“ - a sice v míře, která dříve jednoduše nebyla možná. Moderní stranická demokracie, státní a ekonomické zájmy (konkurenční boj), podstata masmédií, ale i vyprazdňování duchovního a zejména náboženského života - není nic horšího než náboženské fráze! - to vše přispělo k úbytku jazykové substance. Neboť řeč, se kterou se toto děje, prostě *nemůže* být proniknuta duchovní bytostí. Je vyrvána duchu jazyka a vydána na pospas odpůřčím silám - vzpomeňme jen na Hitlerův a Goebbelsův jazyk.

K tomu se ještě přidává další věc: Jazyk už používáme jen k popisu pozemských skutečností a činností. Po této cestě kráčí lidstvo již dlouho, ale Goethe ještě mohl popisovat „Faustovo nanebevzetí“, cestu této duše do posmrtného bytí, Schiller ještě mohl přísahat na „ideály“, aniž by to vypadalo nevěrohodně. Z moderní literatury již bezprostřední odkazy na duchovnost prostupující svět téměř vymizely, místo toho máme básníci počítače a básníky, kteří počítače napodobují.

Řeč slouží pozemskému. Můžeme tu vidět i podíl přírodních věd a techniky na vývoji řeči, neboť i ony řeč používají ovšem - nutně a smysluplně - jen jako popis materiálního bytí.

Nechceme, aby snad vznikl dojem, že chceme proti tomuto vývoji něco namítat - tento vývoj je prostě skutečností. Tato skutečnost vedla k tomu, že duchové jazyka, kteří byli spojeni s duchovním a především morálním prvkem řeči, se z ní museli stáhnout. Následky dnes mohou konstatovat jazykovědci: hluboký úpadek řeči. A tak si na konci této kapitoly potřetí klademe otázku: Kde působí archandělé dnes? Můžeme k nim dnes najít nový vztah?